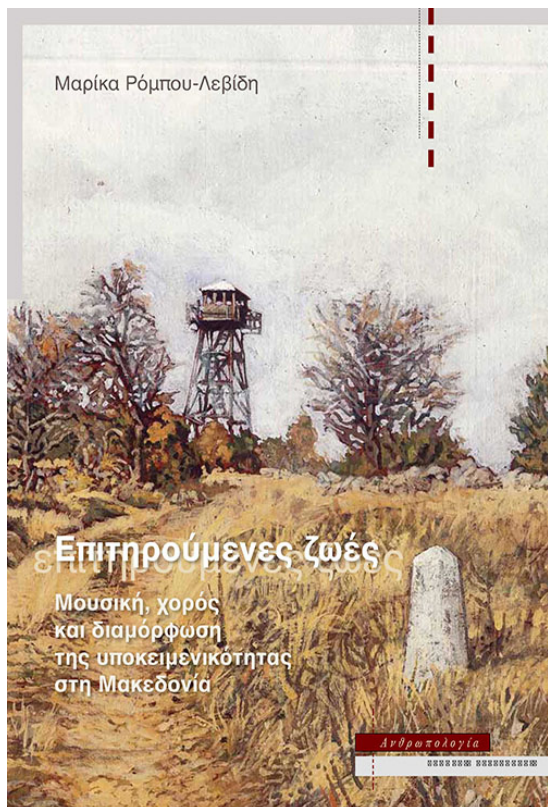

- Δ Ε Λ Τ Ι Ο Τ Υ Π Ο Υ -**Μαρίκα Ρόμπου-Λεβίδη****Επιτηρούμενες ζωές**

Μουσική, χορός και διαμόρφωση
της υποκειμενικότητας
στη Μακεδονία

Ένα βιβλίο για τη ζωή στο σύνορο. Για την «Επιτηρούμενη Ζώνη» – το ζοφερό και συστηματικά αποσιωπημένο καθεστώς επιτήρησης που εφαρμόστηκε κατά μήκος των προς βορρά συνόρων της ελληνικής επικράτειας από το 1936 μέχρι τη Μεταπολίτευση. Συγχρόνως, ένα βιβλίο για τη μουσική, το τραγούδι, τον χορό στην Ανατολική και Κεντρική Μακεδονία και για τη σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στις πολιτισμικές πρακτικές και τη διαμόρφωση της υποκειμενικότητας στο πλαίσιο του εθνικού κράτους. Τελικά, μια μουσική εθνογραφία των σλαβόφωνων «ντόπιων» της περιοχής της Δράμας και των Σερρών, που αντλεί από μακρόχρονη επιτόπια έρευνα σε εικοσιπέντε κοινότητες της Μακεδονίας και διερευνά τη διατομή του πολιτισμικού με το πολιτικό.

Εκκινώντας από τη θέση ότι το πολιτισμικό πεδίο παράγει λόγο, το βιβλίο εστιάζει στο «από τα κάτω» επίπεδο και δίνει βάρος στην ανθρώπινη δράση. Η επιτέλεση τοποθετείται στο προσκήνιο και οι πολιτισμικές πρακτικές αναδεικνύονται σε αναλυτική κατηγορία. Ωστόσο, ο μουσικός και χορευτικός πολιτισμός δεν προσεγγίζεται με όρους μουσικολογίας. Αντιμετωπίζεται ως πρίσμα που επιτρέπει την ευρύτερη ανθρωπολογική κατανόηση της τοπικής κοινωνίας. Η συγγραφέας διερευνά σημερινές πρακτικές των ντόπιων που προς τα έξω παρουσιάζονται σαν «δεδομένες» και «αδιαμφισβήτητες» και, μέσα από την ερμηνεία του εθνογραφικού υλικού, υποστηρίζει ότι ουσιαστικά αυτές αποτελούν στρατηγικές διαχείρισης της εθνοτικής και πολιτισμικής διαφοράς. Ως τέτοιες, φέρουν καίρια στοιχεία μετασχηματισμού και συχνά παραπέμπουν σε συνθήκες αυτολογοκρισίας. Με δυο λόγια, συνεπάγονται εμπρόθετη δράση που συνδέεται με την υπόθεση της εθνικής ένταξης. Η μετάφραση των στίχων των τραγουδιών από τη σλαβική γλώσσα στην ελληνική, μια πρωτοβουλία των ντόπιων γυναικών που ξεκίνησε στη διάρκεια του Εμφυλίου, και η σταδιακή αντικατάσταση των εθνοτικά στιγματισμένων μουσικών οργάνων των ντόπιων από τον ζουρνά και το νταούλι των Ρομά που κατοικούν στην κοιλάδα του Στρυμόνα αποτελούν σημαντικές περιπτώσεις τέτοιων στρατηγικών.

Η παρουσίαση και κριτική ανάλυση του εθνογραφικού υλικού πλαισιώνεται από συζήτηση των κοινωνικών και πολιτισμικών μετασχηματισμών με όρους τμηματικής αντίθεσης καθώς και από λεπτομερή σχολιασμό της ανθρωπολογικής βιβλιογραφίας για τη Μακεδονία. Έτσι, η εθνογραφία θέτει νέες θεματικές και ερωτήματα για τον χώρο της ανθρωπολογίας της μουσικής στην Ελλάδα ενώ παράλληλα τροφοδοτεί την συζήτηση του Μακεδονικού από τη σκοπιά της ανθρωπολογίας.

«Με εμπειρία χορεύτριας, ερευνήτριας χορού και ανθρωπολόγου, η Μαρίκα Ρόμπου-Λεβίδη μιλάει για έναν κόσμο άγνωστο σε πολλούς Έλληνες: την επιτηρούμενη ζώνη της ελληνοβουλγαρικής μεθορίου. Παρακολουθεί με ενάργεια ντόπιους και πρόσφυγες δεύτερης και τρίτης γενιάς να διαπραγματεύονται ένα αβέβαιο παρόν και μέλλον κουβαλώντας οδυνηρές μνήμες πολέμου και αναταραχής,. Αναλύοντας διεξοδικά τραγούδια, χορευτικές κινήσεις, τη δυναμική της επιτέλεσης αλλά και τον λόγο των ανθρώπων αποκαλύπτει τα ίχνη των επώδυνων ιστοριών, τα διλήμματα και τις αναγκαστικές επιλογές που συνδέονται με τον σχηματισμό ατομικών και συλλογικών ταυτοτήτων στο πλαίσιο του ελληνικού κράτους. Μια εξαιρετικά διεισδυτική, ευαίσθητη και διαφωτιστική προσέγγιση της ένταξης και της αντίστασης και, ακόμα περισσότερο, των βαθιών προκλήσεων που τα εθνικιστικά εγχειρήματα θέτουν στα ενσώματα υποκείμενα.»

Jane Cowan, καθηγήτρια Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πανεπιστήμιο του Sussex

«Μέσα στο ελληνικό κράτος, οι κοινότητες των σλαβόφωνων της Ανατολικής Μακεδονίας βρέθηκαν σ' έναν επικοινωνιακά απομονωμένο και γλωσσικά κατακερματισμένο χώρο. Οι παλιές ιστορίες άλλαξαν νόημα μέσα στην απόκρυψη του γλωσσικού φαινομένου και τη διαπραγμάτευσή της από τα ίδια τα υποκείμενα, που αγγίζει σχεδόν τα πάντα: τα πανηγύρια, το χορό, τη μουσική, τα όργανα με τα οποία παίζεται και τα λόγια με τα οποία τραγουδιέται. Όλες οι αποχρώσεις της δύσκολης αυτής σχέσης του υποκειμένου με το κράτος –που περνά μέσα από τη γλώσσα και τη σωματικότητα–, στη μεγάλη ποικιλία που ορίζει η εγγραφή της στην ελληνική επικράτεια, περιγράφονται με ακρίβεια και ευαισθησία που ξεπερνά κάθε προσδοκία στο ξεχωριστό αυτό βιβλίο.»

Λεωνίδας Εμπειρικός, ιστορικός

«Σ' αυτό το καθηλωτικό και γοητευτικά γραμμένο βιβλίο, η συγγραφέας αποκαλύπτει με δύναμη τις σύνθετες τακτικές κοινωνικής απόκρυψης και δημόσιας άρνησης που εξυφάνθηκαν μέσα από τη μουσική και το χορό στη Βόρεια Ελλάδα μετά τον Εμφύλιο. Με βαθιά γνώση του αντικειμένου, διεισδυτικότητα και οξύτητα πνεύματος, διερευνά την πολιτισμική παραγωγή στην πρώην «επιτηρούμενη ζώνη» των ελληνοβουλγαρικών συνόρων εκθέτοντας τη σίγαση του νοήματος που επέφερε η καταστολή αλλά και τη στοιχειωμένη χάρη της φωνής και της κίνησης των γυναικών. Δεν πρόκειται απλά για πρωτοποριακή εθνομουσικολογία, αλλά για εθνογραφία και κοινωνική θεωρία υψηλών προδιαγραφών, που συνοδεύεται από οξυδερκή κριτικό σχολιασμό της βιβλιογραφίας για το σύνορο και τη διαφορά στη Μακεδονία. Ένα κριτικό ανάγνωσμα για όλους όσοι ενδιαφέρονται να κατανοήσουν την ελληνική κοινωνία όπως είναι.»

Laurie Hart, καθηγήτρια Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, UCLA

«Μια εξέχουσα συμβολή στην ιστορία και την εθνογραφία της μουσικής και του χορού στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια, μια από τις σημαντικότερες μελέτες για την ανθρωπολογία της μουσικής στο συγκεκριμένο χώρο από την εποχή που αυτό το πεδίο οριοθετήθηκε στην ελληνική εθνογραφία με την έκδοση της μονογραφίας της Jane Cowan Η πολιτική του σώματος. Χορός και κοινωνικότητα στη βόρεια Ελλάδα. Τα κλασικά ανθρωπολογικά θέματα του φύλου και του ορίου συναντώνται με εξαιρετικά πρωτότυπες, εθνογραφικά εμπειριστατωμένες και θεωρητικά εμβριθείς, αναλύσεις των διαδικασιών υποκειμενοποίησης και σωματοποίησης της ιστορίας, της μνήμης και της πολιτισμικής εμπειρίας.»

Παναγιώτης Πανόπουλος,
επίκουρος καθηγητής Ανθρωπολογίας της μουσικής και του χορού, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

«Η Μαρίκα Ρόμπου-Λεβίδη έχει τη στόφα της ανθρωπολόγου πεδίου. Η διεισδυτική εθνογραφική της ματιά πηγαίνει πέρα από το αυτονόητο και το αδιαμφισβήτητο για να καταγράψει την αυτολογοκρισία ως δημιουργική, ιστορική διαδικασία. Με ευαισθησία ανασύρει τα ίχνη της βίας που έχει σημαδέψει τη ζωή των σλαβόφωνων κατοίκων της επιτηρούμενης ζώνης εκεί ακριβώς που συνήθως επισφραγίζεται δημόσια η συλλογική ταυτότητα, στην επιτέλεση της μουσικής παράδοσης. Η μελέτη της είναι μια πολύτιμη μαρτυρία της ικανότητας των ανθρώπων να εκμεταλλεύονται τις χαραμάδες, που αφήνουν τα ισχυρά καθεστώτα πειθάρχησης, για να αρθρώσουν τους δικούς τους ορίζοντες ζωής. Μια σημαντική συμβολή στην κατανόηση του Μακεδονικού ζητήματος.»

Ευθύμιος Παπαταξιάρχης, καθηγητής Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

«Πρόκειται για μελέτη στηριγμένη σε πλούσιο ερευνητικό υλικό που συνδυάζει την επιστημονική αρτιότητα με την υψηλή κοινωνική ευαισθησία. Πρόταση επιστημονικού διαλόγου στο χώρο της ανθρωπολογίας, αλλά παράλληλα και ανάγνωσμα πολύ ενδιαφέρον για κάθε αναγνώστη/ρια που απασχολούν τα θέματα των εθνικών ταυτοτήτων και της κοινωνικής ένταξης, από μια πολύ σημαντική σκοπιά: τις πρακτικές των ίδιων των εμπλεκόμενων ανθρώπων.»

Άννα Φραγκουδάκη, ομότιμη καθηγήτρια Κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Η **Μαρίκα Ρόμπου-Λεβίδη** σπούδασε χορό στο Royal Ballet (Λονδίνο), και κοινωνικές επιστήμες στο Polytechnic of Central London. Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στην κοινωνιολογία και τις πολιτικές επιστήμες στο Birkbeck College (Πανεπιστήμιο του Λονδίνου) και διδακτορικό στην κοινωνική ανθρωπολογία στο Πανεπιστήμιο του Sussex. Έχει διδάξει χορό σε παιδιά και ενήλικες στην Αθήνα και έχει εργαστεί στη Σχολή Χιλλ ως υπεύθυνη πολιτιστικών προγραμμάτων. Επίσης, έχει εργαστεί σε ερευνητικά προγράμματα με αντικείμενο τον μουσικό πολιτισμό στη Θράκη, την Ανατολική Μακεδονία και την Ήπειρο. Έχει διδάξει ανθρωπολογία της μουσικής και εθνοχορολογία στο Τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής στο ΤΕΙ Ηπείρου. Τα τελευταία τρία χρόνια συνεργάζεται με το Διεθνές Μεταπτυχιακό Σχολείο «Cultures, Migrations, Borders» που συνδιοργανώνουν τα Πανεπιστήμια Αιγαίου και Άμστερνταμ. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα αφορούν την ανθρωπολογία της μουσικής και του χορού, την επιτέλεση και το σώμα, την πολιτική ανθρωπολογία, το σύνορο, τη μετανάστευση, το φύλο και τη βία.